

การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

Developing A Program to Strengthen Academic Leadership of School Administrators Under Mukdahan Primary Educational Area Office

ธิลาวัลย์ ชาผู¹ และโกวัฒน์ เทศบุตร²

Thilawan Chaphoo¹ and Kowat Tesaputa²

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด²

Master of Education Degree Program Student in Educational Administration, Roi Et Rajabhat University¹

Assistant Professor in Educational Administration Program, Roi Et Rajabhat University²

Corresponding author, E-mail: 66918101008@reru.ac.th¹, kowat.tes@gmail.com²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และ 2) พัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร โดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร จำนวน 360 คน มีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามสภาพปัจจุบัน 0.972 และสภาพที่พึงประสงค์เท่ากับ 0.969 ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิประเมินโปรแกรม จำนวน 5 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ อยู่ในระดับมาก ความต้องการจำเป็นสูงสุด คือ การรู้ดิจิทัล 2) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 2.1) หลักการ 2.2) วัตถุประสงค์ 2.3) เนื้อหา ประกอบด้วย 5 โมดูล 2.4) วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา ยึดหลักการพัฒนา 70 : 20 : 10 และ 2.5) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา และผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: โปรแกรม, การพัฒนาโปรแกรม, ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ผู้บริหารสถานศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were: 1) to explore existing situations, desirable situations, and the need to develop academic leadership of school administrators; and 2) to develop a program to strengthen academic leadership of school administrators under the Mukdahan Primary Educational Service Area. Mixed methods research was employed. The research was divided into two phases. Phase 1 explored the existing situations, desirable situations, and the need to develop the academic leadership of school administrators. The samples were 360 school administrators and teachers under the Mukdahan Primary Educational Service Area. And the reliability of the existing situation equal 0.972, and the desirable situation equal 0.969. Phase 2 was developing a program to strengthen the academic leadership of school administrators. Informants consist of three school administrators who are the best practices in academic leadership, and 5 experts. Statistics used were mean, standard deviation, and modified priority needs index.

The research results were: 1) The existing situation of academic leadership of school administrators overall was at a moderate level, while the desirable situation was at a high level. The highest priority needs index was found in the principle of “digital literacy”; and 2) A program to strengthen academic leadership of school administrators under Mukdahan Primary Educational Service Area comprising: 2.1) Rationale, 2.2) Objectives, 2.3) Content consists of 5 modules, 2.4) Development methods by using self-access learning, training, sharing knowledge, and learning by practicing and 2.5) Evaluation consists of pre-during-post of development. The results of the program evaluation were at a high level of propriety and the highest level of feasibility.

Keywords: Program, Development of a Program, Academic Leadership, School Administrators

บทนำ

สถานศึกษามีภารกิจที่ต้องจัดการศึกษาให้ได้มาตรฐาน ให้นักเรียนมีคุณภาพทัดเทียมกับนานาชาติ การที่จะทำให้องค์กรเรียนมีคุณภาพต้องอาศัยการบริหารงานด้านต่าง ๆ ในโรงเรียนโดยเฉพาะการบริหารงานวิชาการถือเป็นงานหลักของโรงเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ จะเห็นว่าคุณภาพการศึกษาจะปรากฏเด่นชัดเมื่อการบริหารงานวิชาการประสบผลสำเร็จ และการที่จะทำให้องค์กรศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานและมีคุณภาพ พิจารณาได้จากผลงานด้านวิชาการ เนื่องจากการบริหารงานวิชาการเกี่ยวข้องกับหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็นหัวใจของสถานศึกษา และเกี่ยวข้องกับผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรทุกระดับของสถานศึกษา (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553, น. 1)

ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดความร่วมมืออย่างมากจากครู ความร่วมมือนี้จะนำไปสู่การพัฒนาการปฏิบัติการสอนของครู ซึ่งการพัฒนาเช่นนี้จะช่วยเพิ่มพูนการเรียนรู้ของนักเรียนด้วย (Leithwood, 2006) รูปแบบภาวะผู้นำทางการศึกษา (Educational Leadership) ส่วนใหญ่เน้นความสำคัญของผู้นำสถานศึกษา (School Leaders) โดยที่ผู้นำสถานศึกษาจะต้องใส่ใจอย่างมากกับงานการเรียนการสอนของโรงเรียน หากต้องการที่จะพัฒนาโรงเรียนในท้องถิ่น ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเป็นผู้นำทางวิชาการและหลักสูตร ดังนั้น จึงเรียกมิติภาวะผู้นำสถานศึกษา (School Leadership) ว่าเป็นภาวะผู้นำทางวิชาการ (Neill and Silcox, 2003) ซึ่งเป็นภาวะที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้แสดงบทบาทที่ผสมผสานงานหลาย ๆ อย่างเข้าด้วยกัน ได้แก่ การกำหนด การปรับแต่ง และการสื่อสารเกี่ยวกับเป้าหมายของสถานศึกษา การนิเทศและการประเมินผล การปฏิบัติงานและการพัฒนาด้านการสอนและการประสานงานด้านหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร การประเมินความก้าวหน้าเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน (Blasé & Blasé, 1999, p. 53)

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมีความสำคัญต่อความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโรงเรียน เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ทำหน้าที่บริหารงานภายในโรงเรียนและเป็นผู้ซึ่งมีอิทธิพลต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครู ตลอดจนมีอิทธิพลต่อความมีประสิทธิภาพของการปฏิบัติงานภายในโรงเรียน (Chell, 2001) เช่นเดียวกับ Hopkins, Harris and Jackson (2001) กล่าวว่าภาวะผู้นำทางวิชาการ คือ การที่ผู้บริหารสร้างโอกาสในการเรียนรู้ให้แก่ครูและนักเรียน นอกจากนี้ยังบังคับครูสภามหาวิทยาลัยด้วยมาตรฐานวิชาชีพ พ.ศ. 2556 ได้กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความเป็นผู้นำทางวิชาการ และปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเพื่อพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมการทำงานร่วมกับครู ทั้งนี้เพื่อให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและมีคุณธรรมที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมุทรา ชำนาญ ได้ชี้ให้เห็นว่าผู้นำทางการศึกษาในฐานะบทบาทของผู้นำทางวิชาการ จึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะนำองค์การทางการศึกษาดำเนินการไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามทิศทางที่ถูกต้อง ฉะนั้นผู้นำทางวิชาการจึงเป็นหัวใจสำคัญในการนำองค์การทางการศึกษา เพราะเป็นผู้นำและเป็นผู้สร้างขวัญกำลังใจให้ครูเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการเรียนการสอน ให้ผู้เรียนเกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์หรือสอดคล้องกับความต้องการของสังคมได้อย่างเหมาะสม

รายงานวิจัยจำนวนมากพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียน แต่พฤติกรรมภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษายังคงไม่ได้รับการพัฒนาและการปฏิบัติงานยังอยู่นอกขอบเขตงานหลักของผู้บริหาร ดังที่ Hallinger and Lee (1987) ได้ศึกษาภาพรวมของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศไทย และได้ทำการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำทางวิชาการหลังจากที่มีการปฏิรูปการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมผู้บริหารสถานศึกษาในประเทศไทยมีภาวะผู้นำทางวิชาการด้านกำหนดพันธกิจโรงเรียนและด้านส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้มากกว่าด้านการบริหารจัดการหลักสูตร และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนและหลังการปฏิรูปพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในภาพรวมยังไม่มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากนั้นผลของการปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยมีทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2567) กล่าวถึงสภาวะการศึกษาปีที่ 2565-2566 ว่า การเข้าถึงบริการด้านการศึกษาภาคบังคับ และการศึกษาปฐมวัยไม่ใช่ปัญหาสำคัญของประเทศไทยอีกต่อไป และประเด็นความเท่าเทียมทางการศึกษาก็พบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนส่งผลน้อยมากต่อการเข้าเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ แต่ด้านคุณภาพการศึกษายังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอีกมาก โดยจะเห็นได้จากคะแนนเฉลี่ย O-NET ที่ต่ำกว่าร้อยละ 50 หรือระดับคะแนนเฉลี่ย PISA และ TIMSS ที่ต่ำกว่าประเทศเพื่อนบ้านอย่างชัดเจน จะเห็นได้ว่าผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทอย่างยิ่งในการปฏิรูปการศึกษาให้บรรลุเป้าหมายการศึกษาชาติ โดยเฉพาะบทบาทด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการซึ่งเป็นการทำงานร่วมกับครูเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ทั้งนี้นักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่านได้ให้แนวคิดและข้อสังเกตไว้ว่า ความมีภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาจะส่งผลต่อการบริหารสถานศึกษาให้บรรลุตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้อย่างแน่นอน ซึ่งสอดคล้องกับ McCier (2003) ที่กล่าวว่า งานวิจัยจำนวนมากได้ชี้ชัดว่า บทบาทความเป็นผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนช่วยพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ความพึงพอใจของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้บังคับบัญชา ระดับสูง และสอดคล้องกับ Gupton (2010, p. 103) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาเด่นเลือกที่จะเป็นผู้นำทางวิชาการเป็นอันดับแรก และการบริหารจัดการเป็นอันดับสอง ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะมีการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำทางวิชาการเพื่อนำไปสู่ประสิทธิผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและส่งผลต่อการบรรลุเป้าหมายการศึกษาชาติ

ในการพัฒนาภาวะผู้นำ โปรแกรมการพัฒนาเป็นเครื่องมือช่วยเพิ่มทักษะประสิทธิภาพของการทำงาน การฝึกทักษะภาวะผู้นำสามารถจัดทำขึ้นได้หลายรูปแบบนับตั้งแต่การสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่มุ่งเน้นที่ทักษะเฉพาะอย่างที่ใช้เวลานั้น ๆ ไปจนถึงโปรแกรม ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาและการฝึกทักษะในระดับกว้างซึ่งใช้เวลานาน (วิเชียร วิทยาอุดม, 2550) ประกอบการบริหารการศึกษาแนวใหม่ที่ยึดโรงเรียนเป็นฐาน และวิธีการพัฒนางานที่เหมาะสมก็คือการใช้หลักการประเมินวงจรหรือวงจรพัฒนางาน (PDCA) เพราะเป็นรูปแบบที่สะท้อนการปฏิบัติงาน หรือตรวจสอบการปฏิบัติงานของคน ทำให้เข้าใจสภาพการปฏิบัติงานของตนเองเพื่อร่วมงานและองค์การสามารถตัดสินใจเลือกสภาพที่เหมาะสมกับการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพรวมทั้งมีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงผลการปฏิบัติงาน หรือแก้ไขปัญหาเฉพาะจุด (สันต์ ศูนย์กลาง, 2551) โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาและแนวทางพัฒนางานในแนวคิดดังกล่าว น่าจะนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี

จากความเป็นมาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพของผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพและได้มาตรฐาน

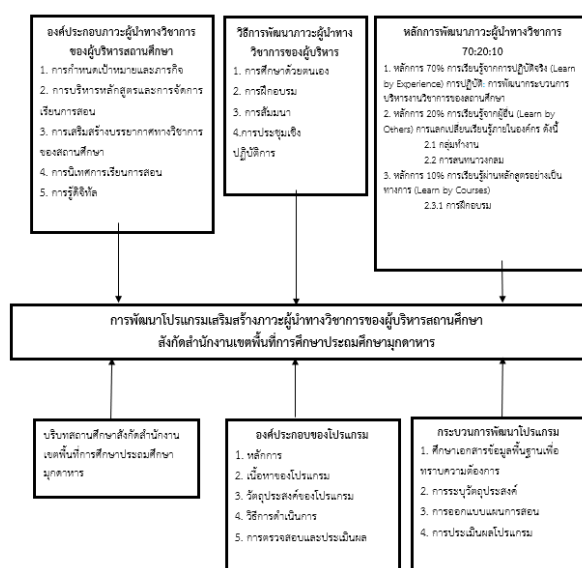
วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพวง
2. เพื่อพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพวง

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพวง ทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยประกอบด้วย การสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนด

เป้าหมายและภารกิจ 2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 3) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา 4) การนิเทศการเรียนการสอน 5) การรู้ดิจิทัล และ วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการ 4 วิธี ได้แก่ 1) การศึกษาด้วยตนเอง 2) การฝึกอบรม 3) การสัมมนา 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการ นำมาพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มีองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) วิธีดำเนินการและ 5) การวัดและประเมินผล โดยมีกระบวนการพัฒนาโปรแกรม 2 ระยะ คือ 1) การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 2) การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผู้วิจัยนำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) แบ่งออกเป็น 2 ระยะ แต่ละระยะประกอบด้วย 1) ขั้นตอนดำเนินการ 2) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มผู้ให้ข้อมูล 3) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนดำเนินการ

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สืบเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และนำมาเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารและครู เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยนำเอาผลการประเมินความต้องการจำเป็นมาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อนำไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความโดดเด่นด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ จำนวน 3 คน เกี่ยวกับวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา จากนั้นนำผลการสัมภาษณ์ที่ได้ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร นำมายกร่างโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา และประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความโดดเด่นด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ จำนวน 3 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ ประเมินโปรแกรม จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ประชากร ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan จำนวน 2,097 คน จำแนกเป็นผู้บริหาร จำนวน 204 คน และครู จำนวน 1,893 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan จำนวน 360 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมดกับตารางของ Krejcie and Morgan (1970) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 99 คน และครู จำนวน 261 คน และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan ซึ่งมีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practices) โดยเป็นผู้ที่มีความโดดเด่นด้านภาวะผู้นำทางวิชาการตามเกณฑ์คุณสมบัติ ดังนี้

1.1 ได้รับรางวัลระดับประเทศ ระดับภาค หรือระดับเขตพื้นที่การศึกษาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices) ด้านการนิเทศภายในสถานศึกษา ประจำปี 2567 ประกอบด้วย จำนวน 3 คน ได้แก่

1.1.1 นางทัศนีย์ บุตรดีวงศ์ ตำแหน่งผู้อำนวยการ ชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านท่าไคร้ จังหวัด Mukdahan สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan

1.1.2 ว่าที่ร้อยตรีสุทธิพล ห้วยทราย ตำแหน่ง ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านนาคำน้อยวิทยา จังหวัด Mukdahan สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan

1.1.3 นายจิรวุฒิ ทะเสนอด ตำแหน่ง ผู้อำนวยการชำนาญการพิเศษ โรงเรียนโรงเรียนบ้านนาถ่อน จังหวัด Mukdahan สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan

2. ผู้ทรงคุณวุฒิประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan จำนวน 5 คน ที่มีคุณสมบัติครบตามเกณฑ์ ดังนี้

2.1 ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยาภานต์ เรืองสุวรรณ อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.2 รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณก ดวงชาต อาจารย์ประจำหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารจัดการ การศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

2.3 นายแหลมทอง แสนสุข วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนนาโปน้อย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

2.4 นางเพชรไพลิน เจาะจง วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา ตำแหน่งผู้อำนวยการ โรงเรียนนุดัง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

2.5 นางสาวนิศรา แสงทอง วุฒิการศึกษา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ตำแหน่ง ศึกษานิเทศก์ กลุ่มนิเทศติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มุกดาหาร

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการ ของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 46 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามอยู่ระหว่าง 0.06-1.00 และค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม สภาพปัจจุบัน เท่ากับ .972 และสภาพที่พึงประสงค์ เท่ากับ .969

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป และตอนที่ 2 เป็นรายการสัมภาษณ์

2. แบบประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบประเมิน ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแบบมาตรา ส่วนประมาณค่าตามแบบของ Likert (Likert Type Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. เสนอคำร้องต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อให้ออกหนังสือขอความอนุเคราะห์ และขอความร่วมมือจากสถานศึกษาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ส่งถึงผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา มุกดาหาร ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา สถานที่ในการเก็บข้อมูล

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยโรงเรียนที่อยู่ใกล้เคียงสะดวกในการเดินทางไปส่งแบบสอบถามด้วยตนเอง ดำเนินการโดยการจัดส่งแบบสอบถามในรูปแบบ QR-Code และ Google Form ผ่านทาง Application LINE ในกรณีที่สะดวกเดินทางไปโรงเรียน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยเข้าพบปะและชี้แจงข้อมูลในแบบสอบถามให้กับผู้บริหารและครูกลุ่มตัวอย่างทราบวัตถุประสงค์ และขอความอนุเคราะห์ให้ตอบแบบสอบถาม

4. ดำเนินการรวบรวมแบบสอบถามกลับคืน พร้อมตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ และทำการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นต่อไป

5. หากแบบสอบถามที่ได้มาไม่ครบหรือไม่สมบูรณ์ตามจำนวนที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยจะดำเนินการติดตามโดยส่งแบบสอบถามในรูปแบบ QR-Code Code และ Google Form ผ่านทาง Application LINE ใหม่อีกครั้งจนได้แบบสอบถามร้อยละ 100

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์และพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารในการให้สัมภาษณ์ และตกลงนัดหมายวัน เวลา สถานที่ให้สัมภาษณ์ โดยไปพบและสัมภาษณ์โดยตรงและออนไลน์

2. ผู้วิจัยขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์และพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด เพื่อขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิประเมินโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม โดยประสานส่งและขอรับคืนผ่านช่องทางออนไลน์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 126)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 สภาพปัจจุบัน/ สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยหาค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นแบบปรับปรุง (Modified Priority Needs Index: PNI_{modified}) (วาโร เริงสวัสดิ์, 2551, น. 246)

ระยะที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร โดยการศึกษาและทำความเข้าใจนัยแห่งความหมายของคำให้สัมภาษณ์ และสร้างข้อสรุปเป็นความเรียงตามด้วยข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อ สนับสนุนข้อสรุป

2. วิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมฯ ดำเนินการดังนี้

2.1 ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลการประเมินความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพวงเขต

3. การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของ โปรแกรมฯ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผล (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 120-121)

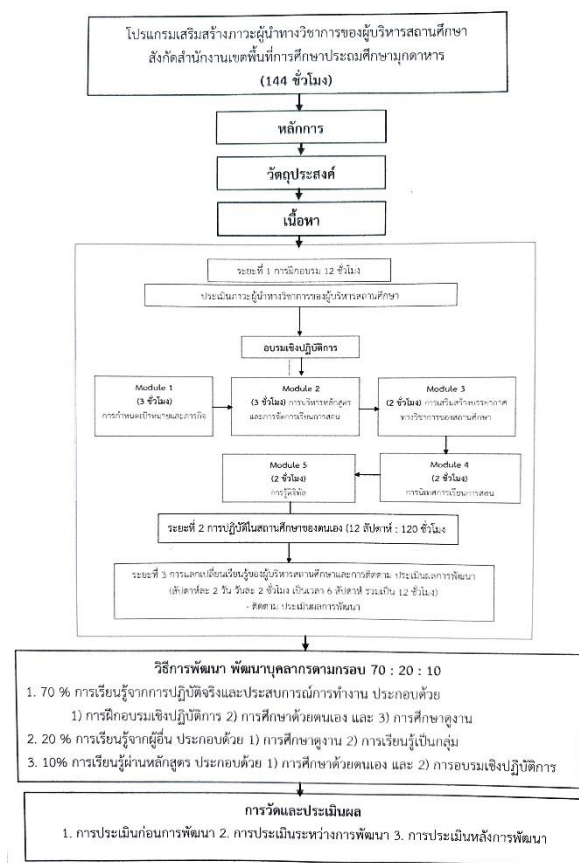
สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก 2 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมายและภารกิจ และการเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การรู้ดิจิทัล การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา และการกำหนดเป้าหมายและภารกิจ ตามลำดับ ดังผลการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษา

องค์ประกอบ ของภาวะผู้นำ ทางวิชาการ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI _{modified}	ลำดับ ความต้อง การจำเป็น
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ		
1. การกำหนด เป้าหมาย และภารกิจ	3.60	0.14	มาก	3.82	0.29	มาก	0.06	5
2. การบริหาร หลักสูตร และการจัดการ เรียนการสอน	3.29	0.28	ปานกลาง	4.36	0.46	มาก	0.32	2
3. การเสริมสร้าง บรรยากาศ ทางวิชาการ	3.55	0.58	มาก	4.42	0.48	มาก	0.25	4
4. การนิเทศ การเรียน การสอน	3.39	0.53	ปานกลาง	4.40	0.56	มาก	0.30	3
5. การรู้ดิจิทัล	3.34	0.52	ปานกลาง	4.43	0.64	มาก	0.33	1
โดยรวม	3.43	0.41	ปานกลาง	4.28	0.48	มาก	0.25	-

2. โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์: เพื่อให้ความรู้แก่ผู้บริหารสถาน และผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำทางวิชาการสูงขึ้น 3) เนื้อหา ประกอบด้วย 5 โมดูล ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายและภารกิจ (2) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (3) การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา (4) การนิเทศการเรียนการสอน และ (5) การรู้ดิจิทัล ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น พบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงจากสูงไปต่ำ ดังนี้ การรู้ดิจิทัล การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา และการกำหนดเป้าหมายและภารกิจ ตามลำดับ โดยด้านที่มีค่า PNImodified สูงกว่าค่า PNImodified โดยรวม (0.25) ได้แก่ ด้านการรู้ดิจิทัล การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน และด้านนิเทศการเรียนการสอน ซึ่งถือว่าเป็นด้านที่เป็นจุดอ่อน 4) วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา ยึดหลักการพัฒนา 70 : 20 : 10 โดยการศึกษาดูด้วยตนเอง การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 5) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินก่อน ระหว่าง และหลังการพัฒนา และผลการประเมินโปรแกรม พบว่า มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด โปรแกรมโดยภาพรวม แสดงได้ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

1. สภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ที่ปรากฏเช่นนี้อาจเป็นเพราะยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ได้เต็มที่ โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ควรได้รับการพัฒนาการบริหารวิชาการให้การบริหารจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นงานที่จะต้องปรับปรุงการบริหารหลักสูตรและคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จและความสามารถของผู้บริหาร เนื่องจากการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน เป็นภารกิจหลัก และมีความสำคัญอย่างยิ่งของสถานศึกษาทุกแห่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จารุณี แก้วเอียน (2556) ซึ่งกล่าวว่า การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ถือเป็นหัวใจของสถานศึกษา จะต้องมียุทธศาสตร์และวิธีการดำเนินงานเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหาร โดยเฉพาะ หลักการบริหารงานวิชาการเป็นแนวคิดเพื่อปฏิบัติไปสู่ความสำเร็จ และยิ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุไรวรรณ ศรีศักดิ์ (2560) ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ อนุชา เงินแพทย์ (2560, น. 96) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 6 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการบริหารจัดการ ด้านการนิเทศ ด้านความรู้ความสามารถ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ และด้านสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน

2. สภาพที่พึงประสงค์ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การรู้ดิจิทัล ซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับค่าดัชนีความต้องการจำเป็นของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สูงเป็นลำดับที่ 1 คือ การรู้ดิจิทัล เช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาและครู ต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนทิศทางการศึกษา มีวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้า สามารถคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของการศึกษาโดยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตัดสินใจและสามารถวางแผนการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสื่อสารและประชาสัมพันธ์สถานศึกษาให้เป็นที่รู้จัก สามารถปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมของสถานศึกษาให้เป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิต (สุชญา โกมลวานิช และคณะ, 2563, น. 636) ดังที่ จิรพล สังข์โพธิ์ (2560, น. 4) กล่าวถึง การศึกษาวิจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลการทบทวนวรรณกรรมและการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ของผู้นำในองค์กร จำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ มิติของวิสัยทัศน์ (Vision) มิติที่สื่อสารสร้างแรงบันดาลใจ (Inspirational Communication) มิติกระตุ้นทางปัญญา (Intellectual Stimulation) มิติภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership) มิติความหลากหลายของคนในองค์กร (Diversity) ภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลจึงเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับผู้บริหารและผู้บริหารที่ดีควรปฏิบัติตามมาตรฐาน ที่คุรุสภาได้กำหนด จากการกล่าวข้างต้นแล้วโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งหนึ่งในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล พัฒนาคุณภาพชีวิต และพัฒนาประเทศ การพัฒนาเหล่านี้จะต้องพึ่งพาผู้บริหารที่ประสิทธิภาพ เพื่อการขับเคลื่อนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ในการบริหารจัดการศึกษาใน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีงานที่เป็นหลักในการบริหารงานเป็น 4 ด้าน คือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

3. โปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา ประกอบด้วย 5 โมดูล ซึ่งสอดคล้องกับลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา เรียงจากสูงไปหาลำดับต่ำ ดังนี้ การรู้ดิจิทัล การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน การนิเทศการเรียนการสอน การเสริมสร้างบรรยากาศทางวิชาการของสถานศึกษา และการกำหนดเป้าหมายและภารกิจ ตามลำดับ 4) วิธีการและกิจกรรมการพัฒนา ยึดหลักการพัฒนา 70 : 20 : 10 โดยวิธีการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และ 5) การวัดและประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินก่อน ระหว่าง

และหลังการพัฒนา และผลการประเมินความเหมาะสมของโปรแกรมอยู่ในระดับมาก และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะจากการศึกษาแนวคิดหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาโปรแกรม ผู้วิจัยสรุปได้ว่าโปรแกรม คือ แผนการจัดกิจกรรมที่มีขั้นตอน กระบวนการ วิธีการพัฒนาอย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับผู้ที่จะพัฒนาได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ เพื่อสนองตอบวัตถุประสงค์ ของการพัฒนาที่ตั้งไว้หรือเป้าหมายภายใต้บริบทของการพัฒนาในแต่ละองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของ ญูดากัก กัลปดี (2559) ได้กล่าวถึง ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนประถมศึกษา มี 5 องค์ประกอบ 1) หลักการของโปรแกรม 2) วัตถุประสงค์ของโปรแกรม 3) เนื้อหาของโปรแกรม 4) วิธีดำเนินการ 5) การวัดและประเมินผลและคู่มือการใช้โปรแกรม ได้แก่ การประเมินผลก่อนและหลังการพัฒนาการประเมินผลเพื่อติดตามผลหลังพัฒนาและการประเมินความพึงพอใจใช้เวลา 80 ชั่วโมง ผลการประเมินโปรแกรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิยืนยัน ด้านความเป็นไปได้ ความเหมาะสมด้านความถูกต้องและความเป็นประโยชน์ โดยรวมอยู่ใน ระดับมาก และผลการนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนประถมศึกษาไปใช้พบว่า ผลการประเมินตนเองของครู เกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูหลังการพัฒนาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูโรงเรียนประถมศึกษา มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ หลังการพัฒนาสูงขึ้นกว่าก่อนพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 และผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 ทุกคน โดยรวม ระดับมากที่สุด ผลการประเมินติดตามผลจากกลุ่มผู้ประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผู้เข้ารับการพัฒนามีความพึงพอใจต่อโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2562) กำหนดหลักการพัฒนาบุคลากร ควรมีลักษณะ เป็นการพัฒนาที่กำหนดสัดส่วน ดังนี้ การพัฒนาด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านการทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจริง โดยกำหนด สัดส่วนร้อยละ 70 ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นการลงมือทำ ได้ทดลอง ผ่านจากประสบการณ์จริงจาก การทำงานจริง ที่ได้มีโอกาสเรียนรู้และศึกษาจากงานที่ปฏิบัติ เป็นประจำวัน รวมไปถึงงานใหม่ ๆ ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติด้วย การพัฒนาด้วยวิธีการเรียนรู้จากบุคคลอื่น โดยกำหนดสัดส่วน ร้อยละ 20 ซึ่งเป็น การเรียนในรูปแบบที่ผู้เรียนจากการได้รับย้อนกลับจากผู้บังคับบัญชา หรือจากบุคคล ที่เกี่ยวข้องในการทำงาน โดยเกิดขึ้น ได้หลายวิธี เช่น การเรียนรู้ผ่านเครือข่าย ประชุมกลุ่มย่อย การเรียนรู้ผ่านโค้ช การเรียนรู้ผ่านพี่เลี้ยง การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการควบคุมดูแลของ หัวหน้างาน เป็นต้น การพัฒนาครูด้วยวิธีการฝึกอบรม โดยกำหนดสัดส่วนร้อยละ 10 ซึ่งเป็นการเรียนรู้ ที่ผู้เข้ารับการ พัฒนา ได้รับความรู้จากการเข้ารับการ พัฒนา ตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไวยวิทย์ มูลทรัพย์ (2565) พบว่า โปรแกรม ประกอบด้วย 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) หลักการพัฒนา 5) การประเมินผลโปรแกรม ผลการประเมิน ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมพบว่า มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญยพรรณ สุระคาย (2565) พบว่า โปรแกรมที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 ส่วน ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) วิธีการ พัฒนา และ 5) การประเมินผล มีผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของโปรแกรมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยพบว่าสภาพปัจจุบันภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง โดยองค์ประกอบที่มี ค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน โดยผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า สภาพปัจจุบันด้านการบริหาร หลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ควรได้รับการพัฒนา การบริหารวิชาการให้การบริหารจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมุ่งเน้นพัฒนาตนเองให้หลากหลาย รูปแบบและในทุก ๆ โอกาส และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ควรต้องพิจารณาดำเนินโครงการพัฒนาภาวะผู้นำ ของผู้บริหารในสังกัดอย่างต่อเนื่อง

2. ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการรู้ดิจิทัล อยู่ในลำดับแรก ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา และสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาระดับพื้นฐาน ควรเร่งดำเนินการพัฒนาให้ผู้บริหารมีภาวะผู้นำด้านดิจิทัลต่อไป

3. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ควรนำโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้พัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด ให้มีภาวะผู้นำที่สูงขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการวิจัยและพัฒนา เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อให้มีภาวะผู้นำที่สูงขึ้น

2. ควรทำการวิจัยและพัฒนาการรู้ดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นด้านที่มีความต้องการพัฒนาเป็นอันดับแรกของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. ควรทำการวิจัยศึกษาผลการใช้โปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อดำเนินการวิจัยและพัฒนาโปรแกรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความรู้และความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกวัฒน์ เทศบุตร อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ศิริสุทธิ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยนนต์ เพาพาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธันยาภรณ์ นวลสิงห์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุวธิดา ชาบัญญา กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้แนวคิด ให้คำแนะนำตลอดจนการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องทุกขั้นตอนทางการวิจัย จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้เป็นอย่างสูง

รายการอ้างอิง

จารุณี แก้วเอียน. (2556). เทคนิคการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา: กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติ สำหรับผู้บริหารมืออาชีพ. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

จิรพล สังข์โพธิ์. (2560). ภาวะผู้นำในการบริหารยุคดิจิทัล: องค์การไอทีและองค์การที่เกี่ยวข้องกับไอทีในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ญดาภักดิ์ กัลปดี. (2559). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ของครูประถมศึกษา [วิทยานิพนธ์ปริญญา ดุษฎีบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุริยวิสาส์น.

บุษยพรรณ สุระคาย. (2565). การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌิมศึกษาบุรีรัมย์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม. <http://ojs.mbu.ac.th/index.php/jbpe/article/view/2117>

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.

วิเชียร วิทยอุดม. (2550). ภาวะผู้นำฉบับก้าวล้ำยุค (พิมพ์ครั้งที่ 3). ธีระฟิล์มและไซเทกซ์.

- วโร เฟิงส์วส์ดี. (2551). *วิธีวิทยาการวิจัย. สุวีริยาสาสน์.*
- ไวยวิทย์ มูลทรัพย์. (2565). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษาภาคพื้นถิ่น [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- สันต์ ศูนย์กลาง. (2551). *การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติวิชาชีพเพื่อผู้เรียนแบบองค์รวม สำหรับครูระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- สุชญา โกมลวานิช. (2562). *องค์ประกอบของภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัชฌมศึกษาเขต 23 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต]. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.*
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561. พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.*
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร. (2566). *รายงานผลการประเมินประจำปีงบประมาณ 2566.*
<https://shorturl.asia/ohrBu>
- อนุชา เงินแพทย์. (2560). *รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและบรรยากาศโรงเรียนที่ส่งผลต่อ ประสิทธิภาพผลโรงเรียนมาตรฐานสากลในประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.*
- อุไรวรรณ ศรีศักดิ์ (2560). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษิต ภาคพื้นถิ่น เขต 2 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*
- Blasé, J., & Blasé, J. (1999). *Principals' Instructional Leadership and Teacher Development: Teachers' Perspectives.* *Educational Administration Quarterly, 35*(3), 349-378.
- Chell, J. (2001). *Introducing principals to the role of instructional leadership: A summary of a master's project by Jan Chell.*
<http://www.ssta.sk.ca/research/leadership/95-14.htm>
- Gupton, S.L. (2010). *The Instructional Leadership Toolbox: A handbook for Improving Practice.* Corwin.
- Hallinger and Lee. (1987). *Work Stress and Social Support.* Massachusetts: Addison-Wesley.
- Hopkins, D. Harris, A., & Jackson, D. (2001). Understanding the Schillo's Capacity for Development. *School Leadership and Management, 17*(3), 401-411.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.
- Leithwood, K. (2006). *A Review of the Research: Educational Leadership Laboratory for Student Success at the Temple University Center for Research in Human Development and Education.* University of Toronto.
<http://www.temple.edu/lss>
- McCier, M. H. (2003). *A Study of High School Principals' Instructional Leadership Behaviors as Perceived by Teachers in Urban Comprehensive and Magnet High Schools.* ProQuest Dissertations & Theses Global.
- Neill, C. M., & Silcox, M. (2003). *Educational Leadership: Culture and Diversity.* Gateshead: Athenaem Press.